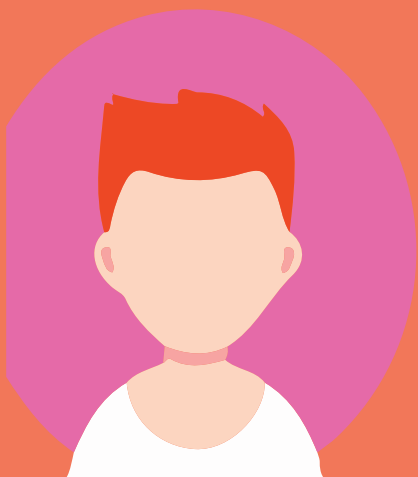


PRIRUČNIK O STANDARDIMA I PREPORUKAMA

za primenu inkluzivnih
politika za uključivanje
mladih sa hendikepom
u rad kancelarija za
mlade



PRIRUČNIK O STANDARDIMA I PREPORUKAMA

za primenu inkluzivnih
politika za uključivanje
mladih sa hendikepom
u rad kancelarija za
mlade



**AKADEMSKA INKLUZIVNA
ASOCIJACIJA**



Izdavač:
Akademska inkluzivna asocijacija

Autori:
Marina Lukić
Milan Janković

Grafička obrada:
Marina Lazić

Štampa:
Kuća Štampe plus, Beograd

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu. obuhvataju i muški i ženski rod osoba na koja se odnose. *Priručnik je nastao u okviru projekta "Razvoj standarda inkluzivnih politika za uključivanje mladih sa hendikepom u aktivnosti kancelarija za mlade", podržanog od strane Ministarstva turizma i omladine Republike Srbije.*

Beograd, decembar 2023.



**AKADEMSKA INKLUZIVNA
ASOCIJACIJA**

SADRŽAJ

AKADEMSKA INKLUZIVNA ASOCIJACIJA	4
O PRIRUČNIKU	4
SOCIJALNA INKLUZIJA – KLJUČ ZA IMPLEMENTACIJU INKLUZIVNIH POLITIKA	5
SOCIJALNA INKLUZIJA vs SOCIJALNA ZAŠTITA	7
KA INKLUZIVNIM STANDARDIMA U RADU SA MLADIMA SA HENDIKEPOM	9
ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIRI ZA USPOSTAVLJANJE STANDARDA INKLUZIVNOSTI	9
PRINCIPI INKLUZIVNOG DRUŠTVA	10
PRISTUPAČNOST	11
PARTICIPACIJA	13
PARTICIPACIJA I RAVNOPRAVNOST KROZ METODOLOGIJU INKLUZIVNOG RADA SA MLADIMA	15
STRATEŠKA BRIGA O MLADIMA: ULOGA KANCELARIJA ZA MLADE U INKLUZIJU MLADIH SA HENDIKEPOM	16
KOMPETENCIJE KOORDINATORA KANCELARIJA ZA MLADE ZA RAD SA MLADIMA SA HENDIKEPOM KAO DELU POPULACIJE MLADIH SA SMANJENIM DRUŠTVENIM PRILIKAMA	18
INKLUZIVNE POLITIKE I BUDŽETIRANJE SERVISA PODRŠKE	19
KAKO POSTATI INKLUZIVNA KANCELARIJA ZA MLADE?	25
PRIMERI INKLUZIVNE PRAKSE:	27
KANCELARIJA ZA MLADE IVANJICA - PROMOTERI SOCIJALNE INKLUZIJE	27
KANCELARIJA ZA MLADE ČAČAK: JEDAN DAN U MOJIM CIPELAMA	28
KANCELARIJA ZA MLADE BAJINA BAŠTA: INKLUZIVNI TREnersKI PAR	29



**AKADEMSKA INKLUZIVNA
ASOCIJACIJA**

KANCELARIJA ZA MLADE KRAGUJEVAC: JEDNAKE MOGUĆNOSTI ZA SVE	30
UMESTO ZAKLJUČKA	31

UVOD

AKADEMSKA INKLUZIVNA ASOCIJACIJA

Akademska inkluzivna asocijacija (AIA) je nevladina, nestranačka, neprofitna organizacija koja se bori za ostvarivanje i poštovanje ljudskih prava i izjednačavanje mogućnosti mladih i studenata sa hendikepom kroz kreiranje uslova za inkluzivno formalno i neformalno obrazovanje i primenu socijalnog modela pristupa hendikepu. AIA je osnovana kao Udruženje studenata sa hendikepom (USH) 2000. godine sa ciljem pružanja podrške osobama sa hendikepom u visokom obrazovanju i stvaranja uslova koji bi omogućili samostalnost i ravnopravno učešće osoba sa hendikepom. Kao prva organizacija u Srbiji (SR Jugoslaviji) koja okuplja mlade ljude sa različitim tipovima hendikepa, bez obzira na medicinsku dijagnozu, kao i mlade ljude bez hendikepa kroz inkluzivni, cross-disability pristup, USH se odlučilo za angažovanje u širem društvenom kontekstu od visokog obrazovanja. Sledeći viziju „Jednake mogućnosti za sve“, Udruženje radi na izgradnji civilnog društva zasnovanog na jednakim mogućnostima i ravnopravnosti svih građana i građanki, nenasilju, nediskriminaciji, poštovanju ljudskih prava bez obzira na različitosti, društvenoj uključenosti i odgovornosti.

O PRIRUČNIKU

Pred vama se nalazi Priručnik koji obuhvata standarde i preporuke za primenu inkluzivnih politika uključivanja mladih sa hendikepom u rad

kancelarija za mlade, proizašao je iz projekta "***Razvoj standarda inkluzivnih politika za uključivanje mladih sa hendikepom u aktivnosti kancelarija za mlade***", podržanog od strane Ministarstva turizma i omladine Republike Srbije. Svoj nastanak duguje cilju da približi koncept socijalne inkluzije, naročito inkluzije mladih sa hendikepom u kancelarijama za mlade, podstičući aktivno učešće mladih sa hendikepom u njihovim aktivnostima. Takođe, priručnik pruža uvide u modele razvoja inkluzivnih politika u lokalnim zajednicama, istražujući saradnju između organizacija civilnog društva, kancelarija za mlade i jedinica lokalne samouprave. Priručnik se fokusira na predstavljanje standarda inkluzivnih politika u radu sa mladima sa hendikepom, pružajući analizu trenutnog stanja, kao i alate i smernice za adekvatnu primenu postojećih inkluzivnih politika u lokalnim zajednicama. Inkluzivnost je ključna vrednost koja otvara vrata širokom spektru talenata i perspektiva, čineći društvo bogatijim, raznovrsnijim i spremnim za izazove budućnosti. Ovaj priručnik je doprinos Akademske inkluzivne asocijacije razvoju inkluzivnijeg društva.

SOCIJALNA INKLUZIJA – KLJUČ ZA IMPLEMENTACIJU INKLUZIVNIH POLITIKA

Socijalna ili društvena inkluzija jeste proces koji omogućava da osobama koje su u riziku od društvene isključenosti budu obezbeđeni uslovi i sredstva potrebna za njihovo puno učešće u društvenom, kulturnom, političkom i ekonomskom životu i dostizanju dostojanstvenih uslova života. Kroz socijalnu inkluziju osigurava se veće učešće pojedinaca/ki u donošenju odluka, što povećava kvalitet života i vodi većem ostvarivanju prava, a istovremeno ima pozitivan uticaj na razvoj i dobrobit zajednice i društva u celini.

Mladi ljudi su heterogena grupa u okviru koje postoje različite podgrupe mladih u većem riziku od društvene isključenosti – **osetljive grupe mladih**.¹

Socijalna inkluzija postulira da je svaka jedinka uključena u društvo i da ne postoje grupe jedinki koje su izdvojene iz društva. Socijalna inkluzija je proces u razvoju društva koje je pravedno prema svakoj osobi i obezbeđuje joj jednake mogućnosti i jednaka prava kao i svakoj drugoj. Osnovna dobrobit za društvo kada je u pitanju socijalna inkluzija jeste pravednost društva i funkcionisanje društva sa principima moralnosti i jednakosti prema svakoj osobi.

Drugi aspekt značajnosti inkluzivnog društva je ekonomska opravdanost iz razloga što vidovi podrške u inkluzivnom društvu su ekonomičniji i manje ekonomski opterećuju društvo u odnosu na ekonomsko opterećenje ekskluzivnih institucija u društvima koja su konzervativna i neinkluzivna naročito kada se dugoročno sagledaju ekonomski efekti. Inkluzivno društvo ima smanjenu efikasnost u društvima u kojima se parcijalno primenjuju principi inkluzivnog društva i u kojima nisu razvijeni mehanizmi podrške za uključivanje bilo koje jedinke kao subjekta društva iz razloga što inkluzivno društvo postulira jedinstvenost društva kao celine u kojoj su svi elementi društva u interakciji i međuzavisni.

¹ **Osetljive grupe mladih** (sinonim: mladi sa smanjenim društvenim mogućnostima ili smanjenim društvenim prilikama) nazivaju se još i marginalizovanim, vulnerabilnim ili mladima u riziku od socijalne isključenosti. Osetljive društvene grupe mladih susreću se sa društvenim barijerama, što dovodi do toga da (rezultira time da) nemaju jednake šanse kao mladi iz opšte populacije. Ove grupe mladih (engl. vulnerable youth) se susreću sa brojnim društvenim barijerama u svakodnevnom životu: prilikom ostvarivanja ljudskih prava, mogućnostima za pristup društvenim sadržajima, mogućnostima za razvoj ličnih kapaciteta i razvojnih potencijala.

Inkluzivno društvo je senzibilisano za svaki vid različitosti i podstiče prihvatanje i uključivanje svake jedinice bez obzira na dimenzije njene ličnosti ili lična svojstva koja tu jedinku čine različitom ili posebnom. U skladu sa ovim aspektom inkluzivnog društva razvijaju se i različiti mehanizmi podrške kako bi bili obezbeđeni mehanizmi da svaka jedinka ima direktan pristup svim segmentima društva.

Inkluzivno društvo je senzibilisano za svaki vid različitosti i podstiče prihvatanje i uključivanje svake jedinice bez obzira na dimenzije njene ličnosti ili lična svojstva koja tu jedinku čine različitom ili posebnom. U skladu sa ovim aspektom inkluzivnog društva razvijaju se i različiti mehanizmi podrške kako bi bili obezbeđeni mehanizmi da svaka jedinka ima direktan pristup svim segmentima društva i u ovom aspektu inkluzivno društvo i proces inkluzije se razlikuju od integracije koja postulira da osoba nije direktno uključena u društvo već da se postepeno i u ograničenom obliku uključuje u društvene procese. Ono što je osnova postojanja inkluzivnog društva su obezbeđeni vidovi(servisi) podrške čijim funkcionisanjem i postojanjem se obezbeđuje aktivno učešće individua ili grupa koje su u riziku od socijalne isključenosti. Inkluzija u programima i aktivnostima namenjenim mladima znači da prepoznamo i prihvatamo da su svi mladi jednaki pred zakonom i jednako vredni kao ljudska bića, ali nisu isti, jer svi imaju svoje individualne specifičnosti i karakteristike. Prilikom uključivanja mladih sa hendikepom, neophodno je uvažavanje individualnih razlika koje među njima postoje i njihovo uzimanje u obzir, jer pripadnost određenoj osetljivoj grupi ne nosi nužno sve odlike koje joj se stereotipno pripisuju.

SOCIJALNA INKLUZIJA vs SOCIJALNA ZAŠTITA

Iako socijalna zaštita na prvi pogled može delovati slično ili isto sa socijalnim uključivanjem, treba imati na umu ova dva pojma ne znače

isto i da predstavljaju dva različita pristupa pojedincima/pojedinkama koji se suočavaju sa barijerama.

Socijalna zaštita, u smislu Zakona o socijalnoj zaštiti, jeste organizovana društvena delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje za samostalan i produktivan život u društvu pojedinaca i porodica, kao i sprečavanje nastajanja i otklanjanje posledica socijalne isključenosti.

Pri tome je osoba najčešće primalac pomoći koju na neki način dobija od države, bilo da je u pitanju novčano pomaganje odnosno razne vrste dodataka, ostvarivanje različitih prava zaštite poput zdravstvenog osiguranja, ostvarivanja prava na besplatne procedure, povraćaj sredstava uloženi za zdravstvene procedure ili pomagala u analizama koje pojedinac ili pojedinka obavlja privatno, ili zaštita mladih od raznih oblika nasilja u porodici, delikvencije i drugih oblika gde su ugroženi, a može im biti pružena sistemska podrška na nivou države.

Socijalno uključivanje s druge strane predstavlja mnogo širi koncept koji odgovornost za mlade i građane i građanke uopšte, gde se kao centralna vrednost postavljaju inkluzivne vrednosti: ravnopravno uključivanje svake osobe u društvo uz pružanje odgovarajuće podrške u zavisnosti od potreba na koje se odgovara individualno, i prilagođavaju se svakom pojedincu ili pojedinki, zatim ravnopravan tretman i uključivanje osobe u sve aktivnosti nezavisno od ličnih, nacionalnih i drugih karakteristika i opredeljenja osobe, i drugih segmenata na osnovu kojih bi mlada osoba mogla biti diskriminisana.

Mlada osoba sa hendikepom nije pasivan korisnik ili korisnica pomoći, već je aktivno uključen/a u sve aktivnosti i samostalno donosi odluke koje se tiču ispunjavanja njenih potencijala i dobrobiti.

KA INKLUZIVNIM STANDARDIMA U RADU SA MLADIMA SA HENDIKEPOM

Standardi predstavljaju skup pravila, smernica ili karakteristike za aktivnosti ili njihove rezultate (proizvod ili usluga mogu biti taj rezultat) radi postizanja optimalnog nivoa uređenosti. Standardi u velikoj meri imaju pozitivan uticaj na većinu aspekata naših života. Standardi uspostavljaju osnovu za planiranje, razvoj i evaluaciju usluga. Kada se govori o standardima u kontekstu inkluzivnosti u programima i aktivnostima namenjenim mladima obično se odnose na smernice i norme koje trebaju biti usvojene kako bi se osigurala potpuna participacija i podrška mladima sa svim vrstama hendikepa ili različitim potrebama. Ovi standardi mogu varirati zavisno od specifičnosti društvenog, kulturnog i pravnog konteksta, ali opšti cilj je stvaranje inkluzivnih programa i aktivnosti koji podržavaju sve mlade, bez obzira na njihove različite potrebe i sposobnosti.

ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIRI ZA USPOSTAVLJANJE STANDARDA INKLUZIVNOSTI

Pored Ustava i međunarodnih konvencija, Republika Srbija je posebnu pažnju posvetila razvoju zakonodavnog okvira u oblasti diskriminacije, koji je sadržan u nekoliko zakona i strateških dokumenata. U pitanju su sledeća akta:

- *Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom (2006)*
- Strategija za mlade 2023 -2030
- *Zakon o mladima*
- *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom (2009)*



AKADEMSKA INKLUZIVNA ASOCIJACIJA

- *Zakon o zabrani diskriminacije (2021)*
- *Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2009)*
- *Zakon o zaštiti sloboda i prava nacionalnih manjina (2002)*

Ne treba izgubiti iz vida da i mnogi drugi zakoni sadrže antidiskriminacione odredbe. Posebno je važan *Zakon o mladima (2022)*, čiji je cilj da stvori uslove za podršku mladima u organizovanju, društvenom delovanju, razvoju i ostvarivanju potencijala na ličnu i društvenu dobit. Takođe, značajan je i *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Strategije za mlade 2030, strateški cilj 6: unapređena podrška društvenom uključivanju mladih iz kategorija u riziku od socijalne isključenosti.*

PRINCIPI INKLUZIVNOG DRUŠTVA

Osnovni principi inkluzivnog društva jesu:

- **Pristupačnost:** pristup fizičkoj sredini i okruženju, informacijama i načinima komunikacije, kao i pristup svim neophodnim aktivnostima.
- **Participacija:** prelazak iz uloge pasivnog primaoca usluge u aktivnog učesnika u donošenju odluka o svom životu, učestvovanje u javnim aktivnostima, politička zastupljenost.
- **Ravnopravnost:** obezbeđivanje jednakih mogućnosti za ostvarivanje ljudskih prava.

PRISTUPAČNOST

Pristupačnost je jedan od osnovnih principa koje inkluzivni programi i aktivnosti za mlade treba da zadovoljavaju. Posmatrano kroz prizmu rada sa mladima, savezi/stubovi omladinske politike i organizacije/KZM trebalo bi da kontinuirano promišljaju svoj rad i unapređuju ga obraćajući pažnju na **različite aspekte pristupačnosti**: **Fizička pristupačnost** – predstavlja pristupačnost fizičkog okruženja i nesmetan pristup programima i aktivnostima na način na koji mlada osoba sa hendikepom samostalno ili uz adekvatnu minimalnu podršku može da pristupi objektima i uslugama (koje sprovodi kancelarija za mlade).

U praksi to znači da KZM obezbeđuju da mladima bude pristupačan javni prevoz, ili – u nedostatku javnog prevoza – obezbeđuju druge načine dolaska na aktivnosti; obezbeđuju javne prostore i prostorije organizacija koji su pristupačni, što može da uključuje i adekvatno osvetljenje na prilazu prostorija za rad, čime se postiže da se mlade devojkice i žene koje dolaze na aktivnosti osećaju bezbednije, a samim tim i spremnije da dolaze na aktivnosti.

Takođe, fizička pristupačnost može da podrazumeva i izlazak na teren i rad sa mladima na mestima njihovog neformalnog ili formalnog okupljanja – u parkove, kafiće, institucije koje okupljaju mlade, sela i mesta u seoskim sredinama gde se okupljaju mladi...

Primer: prilikom obezbeđivanja fizičke pristupačnosti za mlade koji su korisnici kolica, neophodno je da vodimo računa da pored lifta ili rampe na ulazu u prostor obezbedimo prostor sa pristupačnim toaletom koji mladi mogu da koriste samostalno.

Informacijsko-komunikacijska pristupačnost – obezbeđivanje informacija od značaja za mlade jezikom prilagođenim mladima, na dostupan način kroz prilagođene kanale komunikacije u okviru redovnih ili dodatnih izvora informacija. Ovde mislimo na dostupne

veb-sajtove, zvučne zapise, pojednostavljene tekstove i informacije za osobe sa intelektualnim teškoćama, informacije na Brajevom pismu, prevod na znakovni jezik, upotrebu fotografija, slika i video-materijala, upotrebu jezika nacionalnih manjina.

Ključne stavke koje bi kancelarije za mlade trebalo da ispune za obezbeđivanje ove vrste pristupačnosti mladima iz osetljivih grupa odnose se na slanje relevantnog sadržaja putem adekvatnih kanala, istovremeno radeći na tome da aktivnosti, programi i usluge drugih aktera budu pristupačne mladima na ovaj način.

To, između ostalog, može da podrazumeva da poruke i pozive mladima prenose predstavnici/ce osetljivih grupa, kao i da predstavnici/ce osetljivih grupa budu u direktnom radu sa mladima.

Primer: pri uključivanju mladih sa mentalnim hendikepom, mladih koji ne umeju da čitaju ili mladih koji ne govore jezik okruženja koristiti format Easy-to-Read (<https://easy-to-read.eu/>), fotografije ili crteže za prenošenje informacija i poruka.

Finansijska pristupačnost – praćenje i mapiranje potreba za podrškom – tipovima podrške i određenim servisima, što je osnov za pravljenje plana budžetiranja, a samim tim i finansiranje neophodnih servisa. Ovaj način budžetiranja nazivamo inkluzivno budžetiranje, o kom ćemo nastavku priručnika detaljno predstaviti.

Zakonodavna pristupačnost – obezbeđivanje zakona, politika i strateškog okvira koji su u skladu sa ljudskim pravima. Zakonodovni i strateški okvir predstavlja osnovu za izradu mehanizama primene i sistema praćenja ljudskih prava, te reagovanja na kršenje ljudskih prava.

Sami Standardi inkluzivnosti programa i aktivnosti namenjenih mladima zasnovani su na relevantnom zakonskom i strateškom okviru koji se odnosi na mlade.

PARTICIPACIJA

Aktivno učešće ili participacija označava mnogo više od pukog učestvovanja u nekoj aktivnosti. Ono podrazumeva učešće u procesu identifikacije potreba i problema, istraživanju potencijalnih rešenja, donošenju odluka i planiranju i sprovođenju akcija u zajednici. Aktivno učešće mladih u radu institucija i društvenim procesima

omogućava mladima da preuzmu odgovornost za sopstvenu budućnost i budućnost društva, što im istovremeno pomaže da steknu autonomiju i pruža priliku da zadobiju brojne veštine i znanja. Aktivno učešće mladih, pa i mladih sa hendikepom, predstavlja okosnicu svake omladinske politike. Potrebno je da mladi aktivno učestvuju kako u kreiranjutako i u sprovođenju omladinske politike na svim nivoima. Aktivno učešće mladih shvatamo pre svega kao njihovo učešće u procesima donošenja svih odluka koje nastoje da odgovore na pitanja koja se tiču mladih. Učešće mladih u procesima donošenja odluka odvija se kroz programe i aktivnosti udruženja mladih i za mlade, kao i neformalnih grupa. Kada je reč o nivoima učešća mladih, sledeća skala sa 8 nivoa učešća, koju je Rodžer Hart predstavio u knjizi „Učešće mladih od pokušaja do participacije“, u čestoj je upotrebi.

Nivo 8: mladi i odrasli zajedno donose odluke

Nivo 7: mladi predvode i iniciraju akciju

Nivo 6: odrasli iniciraju, odluke se donose zajedno sa mladima

Nivo 5: informisanje i konsultovanje mladih;

Nivo 4: mladi se obaveštavaju o dodeljenim ulogama

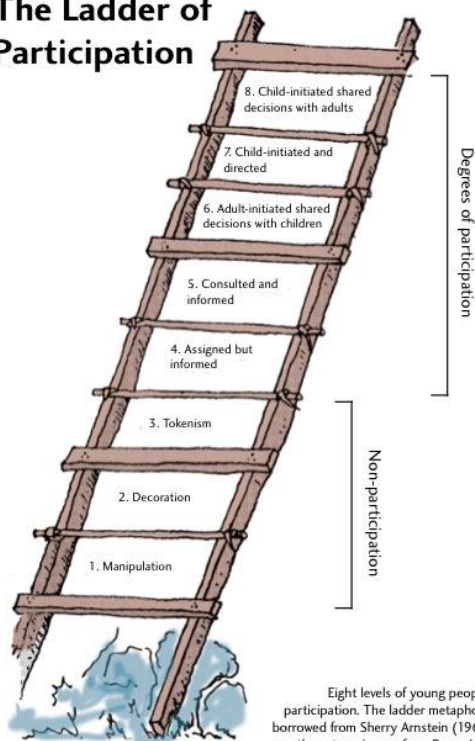
Nivo 3: tokenizacija (engl. *tokenism* označava praksu ili politiku gde se čine samo minimalni napori kako bi se manjinamaponudile mogućnosti jednake onima koje ima većina)

Nivo 2: mladi su ukras

Nivo 1: mladima se manipuliše

Napomena: Hart smatra da na prva tri nivoa zapravo ne može biti reči o učešću.

The Ladder of Participation



PARTICIPACIJA I RAVNOPRAVNOST

Participacija i ravnopravnost ogledaju se kroz ključni princip inkluzije – raditi sa, a ne raditi za mlade sa hendikepom kojima su programi i aktivnosti namenjeni.

Participacija se kroz princip raditi sa – a ne raditi za ogleda u tome da svi oni koji preuzimaju ulogu rada sa mladima sa hendikepom imaju obavezu i odgovornost da uključe i mlade kao aktivne učesnike i nosioce društvenih promena i svog ličnog učešća u različitim

društvenim oblastima, a ne da pasivno prisustvuju aktivnostima koje su za njih organizovane.

Ravnopravnost definiše način obezbeđivanja adekvatne podrške da se princip raditi sa, a ne raditi za sprovodi i u praksi – krajnji ishod rada sa mladima iz osetljivih grupa identičan je ishodu kom težimo kroz rad sa mladima generalno, a to je dosezanje tačke gde mladi i odrasli donose odluke zajedno (u skladu sa Hartovom skalom participacije, „Rečnik omladinske politike“, KOMS, grupa autora/ki), odnosno tačke u kojoj su mladi nezavisni u svom radu i preuzimaju punu odgovornost za svoje učešće (u skladu sa Haskinsovim modelom uključivanja mladih, „Kako razumeti omladinski rad“, CzOR, Vanja Kalaba).

PARTICIPACIJA I RAVNOPRAVNOST KROZ METODOLOGIJU INKLUZIVNOG RADA SA MLADIMA

Da bi programi i aktivnosti namenjeni mladima bili u skladu sa Standardima inkluzivnosti, neophodno je da budu zasnovani na sledećim ključnim elementima:

- Jasno i direktno slanje poruka mladima, svim zainteresovanim stranama, stručnoj i široj javnosti o principima nediskriminacije i inkluzije na kojima su programi i aktivnosti zasnovani, te promocija inkluzivnih aktivnosti, uz naglašavanje da su aktivnosti prilagođene mladima iz različitih grupa.
- Obezbeđivanje adekvatnih kanala komunikacije kojima se dosežu osetljive grupe mladih, kao i servisa podrške koji na odgovarajući način zadovoljavaju njihove potrebe.
- Uključivanje kako mladih iz osetljivih grupa, tako i mladih iz opšte populacije, čime se podstiče njihova interakcija, učenje i prihvatanje različitosti kroz zajedničko iskustvo i upoznavanje. Ovim mladi stiču različita iskustva i uče kako da međusobno pruže i prime podršku.

STRATEŠKA BRIGA O MLADIMA: ULOGA KANCELARIJA ZA MLADE U INKLUZIJI MLADIH SA HENDIKEPOM

Da bi strateška briga funkcionisala na nivou jedinica lokalne samouprave, neophodno je obezbediti rad tela i organa koji će biti zaduženi samo za pitanja mladih. Postojanje opštinskih/gradskih tela i organa podrazumeva postojanje funkcionalnih struktura koje objedinjavaju lokalnu brigu o mladima, ali i garantuju sprovođenje lokalnog akcionog plana (LAP) i zagovaraju za najvažnija pitanja i probleme mladih na mestima gde se donose odluke, te je zato neophodno da tokom realizacije LAP-a funkcionišu:

- Kancelarija za mlade,
- Član Veća opštine/grada zadužen za mlade
- Lokalni saveti za mlade

Ove strukture obezbeđuju komeadžment na nivou opštine ili grada i mobilišu određene potencijale u društvu, posebno mlade članove zajednice, za stvaranje novih materijalnih i duhovnih vrednosti, za otvoreni i samoodrživi razvoj, te aktivnu ulogu u procesu razvitka demokratskog društva i pravne države. Njihov zadatak je i da se zalažu za stvaranje uslova za afirmaciju mladih, ostanak mladih u lokalnoj zajednici, izgradnju konstruktivnog i partnerskog odnosa sa omladinskim organizacijama, organizacijama za mlade i institucijama državne uprave i lokalne samouprave u ostvarivanju ciljeva za dobrobit mladih ljudi u društvu.

Kancelarija za mlade (KZM) je deo opštinske/gradske uprave zadužen za koordinaciju lokalne omladinske politike u svim oblastima od značaja za mlade, a u skladu sa specifičnim potrebama svoje društvene zajednice. KZM osigurava i stvara povoljno okruženje za institucionalni razvoj omladinske politike na lokalnom nivou. KZM koordinira tj. identifikuje, uspostavlja saradnju i umrežava relevantne

subjekte, koordinira izgradnjom kapaciteta udruženja mladih i za mlade i neformalnih grupa mladih na lokalnom nivou, prikuplja sredstva, povezuje sektorske politike na lokalnom nivou, utiče na budžetske alokacije drugih sektora i osigurava sprovođenje lokalnog akcionog plana (LAP) koji je ključni dokument za sprovođenje omladinske politike na lokalnom nivou. U slučaju da ne postoje izgrađeni kapaciteti za sprovođenje LAP-a od strane relevantnih subjekata, KZM može da pruža usluge usmerene na izgradnju ovih kapaciteta udruženjima mladih i za mlade, kao i neformalnim grupama mladih.

Standardi rada KZM i kompetencija lokalnih koordinatora za mlade definišu kvalitet koji je neophodno postići u radu KZM, kako bi uspešno delovale u okviru svojih lokalnih mogućnosti i kako bi što kvalitetnije odgovorile na potrebe mladih. Da bi se obezbedio uspešan rad lokalnih kancelarija za mlade, neophodno je ispunjenje sledeća 4 standarda:

- dobro upravljanje KZM
- aktivno partnerstvo sa subjektima omladinske politike
- što veće aktivno učešće mladih u lokalnoj omladinskoj politici i
- **inkluzivan koncept rada/inkluzivna lokalna omladinska politika koja se bliže određuje kao „obezbeđeno uvažavanje različitosti svakog pojedinca i pružanje svim mladima, bez obzira na individualne razlike, jednakih mogućnosti za učešće u svim oblastima društvenog života“.²**

² Standardi rada kancelarije za mlade i kompetencije koordinatora



AKADEMSKA INKLUZIVNA ASOCIJACIJA

KOMPETENCIJE KOORDINATORA KANCELARIJA ZA MLADE ZA RAD SA MLADIMA SA HENDIKEPOM KAO DELU POPULACIJE MLADIH SA SMANJENIM DRUŠTVENIM PRILIKAMA

Kako bi gore navedeni rezultati bili ostvareni, a time i dostignut standard u vezi sa inkluzivnom lokalnom omladinskom politikom, potrebno je osigurati da Koordinator/ka KZM (u većim JLS i ostali zaposleni/ angažovani) poseduje određeni nivo sledećih znanja i veština kao i vrednosnih stavova:

Koordinator je upoznat sa:

- teorijom i praksom u oblasti ostvarivanja ljudskih prava,
 - načelima nediskriminacije i rodne ravnopravnosti,
 - osnovnim elementima socijalne inkluzije,
 - razvojem multidisciplinarnog pristupa u obezbeđivanju jednakih mogućnosti za osobe koje pripadaju osetljivim grupama, kao i
 - osnovnim i međunarodnim dokumentima koji regulišu te oblasti.
-
- Koordinator razume potrebe mladih iz osetljivih grupa i uključuje ih u aktivnosti KzM i načine senzibilisanja javnosti za njihove potrebe.
 - Koordinator radi na aktivnom uključivanju mladih iz osetljivih grupa u pripremi i realizaciji omladinskih aktivnosti.
 - Koordinator poznaje načine senzibilisanja javnosti za potrebe mladih iz osetljivih grupa.

INKLUZIVNE POLITIKE I BUDŽETIRANJE SERVISA PODRŠKE

Skup praksi, pravila ili organizovanih vidova podrške nekog subjekta ili institucije se formulišu i kao **inkluzivne politike**.

Kada su u pitanju servisi podrške, odnosno inkluzivne politike, izdvaja se nekoliko opštih kategorija kao što su prilagođavanje, upotreba asistivnih tehnologija, angažovanje drugih ljudi u vidu podrške personalnih asistenata, znakovnih prevodilaca, obezbeđivanje posebnog prevoza ili refundacija troškova prevoza dok je poseban vid podrške primena mera afirmativne akcije kojima se obezbeđuje (garantuje) minimalno učešće predstavnika društvenih grupa koje su u riziku od socijalne isključenosti ili su podzastupljene u nekoj društvenoj oblasti ili aktivnosti.

U kontekstu rada kancelarija za mlade, finansijska pristupačnost podrazumeva da:

- zalaganje se da se kroz javne konkurse na svim nivoima obezbedi finansiranje projekata i programa organizacija koje sprovedu inkluzivne omladinske aktivnosti kako bi se osigurala primena Standarda inkluzivnosti -aktivno uključivanje mladih sa hendikepom;
- zalaganje za obezbeđivanje i finansiranje dugoročnih servisa podrške koji omogućavaju aktivno uključivanje mladih iz osetljivih grupa, pri čemu se prate efekti dugoročne podrške i rada u odnosu na dobrobit za same mlade (kvalitativno praćenje rada), a ne isključivo kvantitativno praćenje o broju mladih iz osetljivih grupa koji su prisustvovali programima i aktivnostima;
- obezbeđivanje dodatnih sredstava za rad servisa koji nude konkretne vidove podrške mladima iz određenih osetljivih grupa –obezbeđivanje džeparca i pokrivanje troškova prevoza



AKADEMSKA INKLUZIVNA ASOCIJACIJA

za učešće na programima i aktivnostima van lokalne zajednice za mlade kojima je to potrebno, itd.;

- prilikom planiranja programa i aktivnosti namenjenih mladima postavljaju pitanja o podršci koja je potrebna za ravnopravno učešće mlade osobe i obezbeđuju sredstva za tu podršku (personalna asistencija, pokrivanje troškova lokalnog transporta, asistivne tehnologije...).
- obezbeđivanje sredstava za „akutne“ finansijske intervencije koje otklanjaju barijere za učešće pojedinih mladih sa hendikepom u konkretne programe i aktivnosti namenjene mladima. Primer ovoga bio bi finansiranje izrade pasoša za mlade iz ekonomski ugroženih porodica da bi mogli da učestvuju na razmenama mladih u inostranstvu.

Prilagođavanje

Prilagođavanje je najzastupljenija kategorija među svim vidovima podrške iz razloga što obuhvata različite vrste intervencije koje se kvalitativno razlikuju. Prilagođavanje može biti arhitektonsko (infrastrukturno), ergonomsko kada se prilagođavaju predmeti koji utiču na funkcionisanje u (radnom) okruženju, prilagođavanje radnih materijala, prilagođavanje virtuelnog (IT) okruženja, signalizaciono u vidu taktilnih staza i zvučnih semafora, vremensko u vidu dodatnog vremena ili pauza, kao i prilagođavanje po pitanju ishrane.

Arhitektonsko, ergonomsko, prilagođavanje radnih materijala, prilagođavanje virtuelnog okruženja i signalizaciono prilagođavanje kao osnovnu funkciju imaju obezbeđivanje pristupačnosti dok vremensko i prilagođavanje ishrane imaju funkciju obezbeđivanja sigurnosti, odnosno neugroženosti osoba koje su u nekoj vrsti rizika.

Arhitektonsko prilagođavanje se primenjuje u situacijama kada već izgrađeni delovi objekata ograničavaju funkcionisanje osoba koje se otežano kreću ili koriste kolica i uglavnom se odnosi na postojanje stepenika ili pragova, ali se može odnositi i na tesne prolaze ili suviše niske plafone koji mogu da ograničavaju funkcionisanje viših osoba.

Ergonomsko prilagođavanje obuhvata intervenciju na predmetima koji se koriste u radu ili su deo okruženja. Ergonomsko prilagođavanje predviđa intervencije kojima se nadomeštava neadekvatan položaj, visina, oblik ili drugi aspekti artefakta koji se koriste. Najčešće u ovom vidu prilagođavanja se obezbeđuje pristupačniji i funkcionalniji nameštaj, rukohvati na vratima i drugi slični načini prilagođavanja.

Prilagođavanje radnih materijala se u najvećoj meri odnosi na didaktičke štampane materijale i predviđaju štampanje sa većim ili izraženijim fontom ili obezbeđivanje tih materijala u elektronskoj formi. Štampanje na Brajevom pismu je takođe vid prilagođavanja radnih materijala, ali je zbog ekonomskih i praktičnih aspekata sve manje prisutno. Pored didaktičkih materijala prilagođavanje radnih materijala se odnosi i na druge vrste materijala, a koji su specifični i retki.

Prilagođavanje virtuelnog okruženja utiče da digitalni sadržaji koji nisu pristupačni za govorne softvere (programe koji preprodukuju i sintetizuju sadržaj interfejsa) budu prilagođeni, odnosno da budu „vidljivi“ ili „čitljivi“ za ove softvere. Najčešće, za ove softvere nisu dostupni sadržaji koji počivaju na grafici ili alati i meniji koji nisu segmentirani. Rešenja se u najvećem broju slučajeva svode na kreiranje tekstualnog (alternativnog) opisa ili poboljšanje funkcija u programima ili sajtovima.

Signalizaciono prilagođavanje je intervencija koja na alternativni način obezbeđuje informacije o prostoru osobama koje ne mogu da prime informacije na primaran način. Osobe koje najviše zavise od signalizacionog prilagođavanja su osobe koje ne čuju i osobe koje ne vide ili imaju visok nivo oštećenja vida. Obezbeđivanje taktilnih staza, taktilnih natpisa (natpisa na Brajevom pismu) pored ulaza prostorija, taktilnih mapa u kojima je prikazana unutrašnjost prostora ili zgrade, zvučnih semafora i lampi koje svetle na telefonima ili u prostorijama signaliziraju zvonjenje zvona ili alarma su najčešći vidovi prilagođavanja.

Vremensko prilagođavanje obuhvata tri načina vremenskog organizovanja: ***dodatne, češće ili duže pauze, skraćeno radno vreme i periodično oslobađanje od radnih aktivnosti*** koje može trajati od 1 do 30 dana. Podrška u vidu vremenskog prilagođavanja može pozitivno uticati na osobe sa različitim stanjima i statusima. Najčešće, produžene pauze utiču pozitivno na osobe sa hroničnim stanjima kao što su dijabetes, anksioznost i tremor, ali i roditeljima male dece. Skraćeno radno angažovanje je vid podrške koji omogućava širokom spektru osoba različitih karakteristika učešće u aktivnostima (npr. zaposleni, učenici, roditelji, osobe sa hroničnim stanjima...). Periodično oslobađanje od radnih aktivnosti je vid podrške osobama koje su na mesec dana, 6 meseci ili jednom godišnje, zbog očuvanja zdravstvenog funkcionisanja, posvećene kontrolama, lečenju, rehabilitaciji ili odmaranju.

Prilagođavanje po pitanju ishrane je stvaranje mogućnosti da osobe koje imaju drugačiji režim ishrane mogu ravnopravno da učestvuju u aktivnostima i da ne budu diskriminisane. Najčešći razlozi zbog kojih osobe imaju posebne režime ishrane su alergija, dijeta, lični izbor (vegeterijanstvo, veganstvo) i poštovanje religijskih pravila.

Samo finansijsko planiranje vidova podrške u kategoriji prilagođavanja, unapred i uopšteno, nije moguće zbog uticaja većeg broja različitih faktora. Ipak, treba imati na umu da su najskuplji vidovi prilagođavanja arhitektonsko i ergonomsko prilagođavanje dok bi vremensko prilagođavanje direktno trebalo da bude najjeftinije. Svakako da postoje izuzeci, jer prilagođavanje IT okruženja zbog radnih sati programera može biti skuplje od postavljanje kose rampe na 3-4 stepenika dok je kupovina „teleskopske“ rampe investicija koja se dugoročno isplati.

Asistivne tehnologije su vid podrške u okviru kog se koristi neko sredstvo ili predmet. Uopštena definicija asistivnih tehnologija glasi: ***„Asistivnu tehnologiju predstavlja svaki artefakt ili sredstvo čijim osnovnim korišćenjem ili sekundarnom upotrebom se obezbeđuje podrška u funkcionisanju ili omogućava samostalnost osobi“.***

U praksi, asistivnu tehnologiju predstavljaju visokotehnološka sredstva ili posebne naprave koje su posebno izrađene sa ciljem povećanja samostalnosti kao što su posebni softveri, hardveri i uređaji poput komunikatora, bioptičke ruke, pametne rukavice, električne lupe ili slušnog aparata. Deo asistivnih tehnologija su i tradicionalna pomagala poput štapa za kretanje slepih osoba, štaka, kolica i proteza.

Ipak, najveći deo upotrebe asistivnih tehnologija je sekundarna upotreba artefakta, a kojom se olakšava funkcionisanje nekoj osobi i omogućava joj veći stepen samostalnosti. Takva upotreba se odnosi korišćenje sredstava i predmeta kao što su tip-top zatvarači na flašama, štapova za lakše dohvatanje predmeta, slamčica za konzumiranje tečnosti, korišćenje touch screen olovaka i druge slične upotrebe. Ovu kategoriju asistivnih tehnologija u velikoj meri definiše primena „univerzalnog“ dizajna, odnosno dizajna za sve.

Asistivna tehnologija koja se najčešće koriste su:

- Govorni softveri za glasovnu reprodukciju
- Specijalni miševi za kompjutere
- Specijalne tastature
- „Beli“ štap za kretanje slepih osoba

Personalna asistencija

Personalna asistencija je obezbeđivanje podrške sa angažovanjem druge osobe. Cilj ovakvog vida podrške je povećanje samostalnosti korisnika u donošenju odluka i njegovo ili njeno aktivno učešće u aktivnosti. Otprilike oko 5-10% osoba sa hendikepom koristi podršku u vidu personalne asistencije. Angažovanje personalnog asistenta može biti u trajanju 1 do 24 časa na dnevnom nivou.

Treba imati na umu da organizator aktivnosti obezbeđuje ishranu, prevoz i smeštaj za personalnog asistenta kao i za sve ostale učesnike i da te troškove ne plaćaju korisnik ili osoba koja je u ulozi personalne asistencije.

Obezbeđivanje znakovnog prevođenja

Angažovanje znakovnih prevodilaca je podrška u funkcionisanju osobama koje ne čuju ili koje nemaju moć govora. Za kontinuirano prevođenje koje traje duže od sat vremena predloženo je angažovanje dva znakovna prevodioca.

Treba imati na umu da organizator aktivnosti obezbeđuje ishranu, prevoz i smeštaj za znakovnog prevodioca kao i za sve ostale učesnike i da te troškove ne plaćaju korisnik ili znakovni prevodilac.

Obezbeđivanje posebnog prevoza ili refundacija troškova prevoza

Obezbeđivanje posebnog prevoza u vidu kombi ili taksi prevoza ili dodatna refundacija troškova prevoza je najčešće, kao dodatan vid angažovanja organizatora, podrška osobama sa hendikepom koje se otežano kreću ili su korisnici kolica, odnosno osobama koje žive ili rade u mestima u kojima redovan javni prevoz ne postoji, odnosno postoji, ali retko saobraća, ili je red saobraćanja takav da osoba koja je uključena u aktivnost ne može zbog angažovanja da stigne na redovne polaske. Takođe, ovaj vid podrške se obezbeđuje osobama sa hendikepom u situacijama kada redovan javni prevoz, poput najvećeg broja autobusa i vozova, nije pristupačan.

Angažovanje prevodioca stranih jezika

Angažovanje prevodioca je vid podrške osobama koje ne razumeju ili ne govore jezik koji se koristi kao zvaničan u radu ili realizaciji aktivnosti. Ovakav vid podrške se koristi u situacijama kada se obezbeđuje aktivno učešće osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama ili imaju status migranata.

KAKO POSTATI INKLUZIVNA KANCELARIJA ZA MLADE?

Prilikom koncipiranja projekata, aktivnosti i planiranja procesa uključivanja mladih sa hendikepom, važno je pridati visok značaj inkluzivnom pristupu. U okviru standardnog istraživanja potreba i definisanja programa i projekata, preporučljivo je usredsrediti se na inkluzivne metode kako bismo dobili objektivniji uvid u potrebne intervencije.

Tokom planiranja aktivnosti, važno je uključiti mišljenje svih grupa mladih, pa tako i mladih sa hendikepom. Postavljajte pitanja različitim grupama mladih kako biste saznali kakve aktivnosti preferiraju.

Ukoliko planirate konsultacije sa mladima, imajte na umu da postoji velika verovatnoća da će se pojaviti mladi koji su samopouzdana,iskusni u omladinskim aktivnostima i spremni da otvoreno izraze svoje stavove. Važno je uložiti dodatne napore kako biste posetili zajednice mladih koji nisu aktivni u vašim aktivnostima, mladih do kojih nije tako lako dopreti. Na tom putu kao partner vam može biti i organizacije civilnog društva koje imaju iskustva u radu sa mladima sa hendikepom kako biste uključili i njihova mišljenja.

Prilikom sprovođenja kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja potreba, stavova i percepcija, osigurajte raznovrsnost uzorka kako biste prikupili informacije o osetljivim grupama mladih. Ako koristite sekundarne izvore za istraživanje potreba i definisanje programa, povežite ih sa nacionalnim i međunarodnim standardima, preporukama i dokumentima. Obratite pažnju na postojeća istraživanja, prakse i standarde u vezi sa uključivanjem osetljivijih društvenih grupa. Na ovaj način, ne samo da ćete prikupiti mišljenja mladih o potrebnim aktivnostima, već ćete i identifikovati različite prepreke s kojima se mladi suočavaju. Ova praksa omogućiće vam jasniji uvid u načine uključivanja mladih iz osetljivih grupa, motivisanje istih, čineći aktivnosti pristupačnim i pružajući podršku. Takođe, omogućiće vam kreiranje kvalitetnih programa koji se oslanjaju na snage, kreativnost i energiju mladih ljudi, a koje često ne koristimo u dovoljnoj meri.

PRIMERI INKLUZIVNE PRAKSE:

KANCELARIJA ZA MLADE IVANJICA - PROMOTERI SOCIJALNE INKLUZIJE

KZM Ivanjica oformila je omladinski inkluzivni tim koji sačinjen od predstavnika kancelarije za mlade i mladih srednjoškolaca sa hendikepom i bez hendikepa. Cilj ovog inkluzivnog tima jeste doprinos podizanja svesti o socijalnoj inkluziji i uključivanja srednjoškolaca sa hendikepom u društvene aktivnosti lokalne zajednice. Tokom trajanja projekta, omladinski tim sproveo je seriju inkluzivnih aktivnosti pod nazivom "Promoteri socijalne inkluzije", kojima je obuhvatio preko 90 mladih.



Neke od njih sprovedene su u prostorijama škole Kirilo Savić, u kojoj je održano predavanje na temu socijalne inkluzije za srednjoškolce kao i niz društvenih i rekreativnih aktivnosti za mlade. Tokom projekta, inkluzivni tim je sproveo različite radionice od kojih su neke društvene igre poput memorije, ne ljuti se čoveče, pružile su priliku mladima da se međusobno povežu kroz igru. Prilagođena igra pod nazivom Sportski poligon demonstrirala je učešće mladih sa hendikepom i mladih bez hendikepa u zajedničkim ekipnim

sportovima. Radonica plesa predstavila je kroz igru i pokrete inkluzivne poruke o tome kako mlada osoba sa hendikepom može da bude aktivna učesnica i u kulturno -sportskim aktivnostima. Svi događaji u okviru akcije “Promoteri socijalne inkluzije” bili su organizovani uz adekvatnu podršku učesnicima, kao što su podrška u vidu personalnog asistenta za mlade osobe sa hendikepom, prilagođena veličina fonta za materijale koji su korišćeni u radionicama i pristupačan prostor. Ovaj inkluzivni tim predstavlja primer dobre prakse za podršku mladima sa hendikepom u uključivanju u omladinskim aktivnostima.

KANCELARIJA ZA MLADE ČAČAK: JEDAN DAN U MOJIM CIPELAMA

Kancelarija za mlade Čačak sprovela je seriju radionica na temu nediskriminativne terminologije u ophođenju i komunikaciji sa mladima sa hendikepom. Fokus je bio na edukaciji mladih i širenje svesti o važnosti formiranja inkluzivne sredine i istoimenih aktivnosti. Radionice su se sastojale iz prenošenja znanja od strane inkluzivnog tima učesnicima, formiranje grupa i izrada “mini projekta” sa zadatkom osmišljavanja rešenja za premošćavanje barijera. Sa ciljem da prenese inkluzivne poruke široj javnosti u Čačku i okolini je izradila film na temu “Jedan dan u mojim cipelama”. Mladi Čačani bez hendikepa su se u filmu stavili na kratko u svakodnevne situacije slepih, gluvih i korisnika kolica. Desetak aktivista čačanske Kancelarije za mlade iskusilo je kako njihovi vršnjaci sa hendikepom odlaze u školu uz podršku personalnog asistenta, ali i koliko je zahtevno igrati društvene igre vezanih očiju. Neki od utisaka aktera u filmu su: „Novo iskustvo je videti kako je ljudima sa hendikepom koji se susreću sa raznim problemima svaki dan, a javno mnjenje nema tolerancije

prema njima, zato što ne znaju u kakvim problemima se oni nalaze N.M.

„Veoma je teško. U svakom trenutku sam morala da pitam šta sam dobila kada sam bacila kockice. Niko nije imao potrebu da me obavesti šta se dešava i izuzetno sam se loše osetila – kao da sam isključena”, poručuje srednjoškolka J. J.

Mladi učesnici u filmu istakli su da se njihov pogled na svet mladih sa hendikepom znatno promenio nakon projekta. Oni se nadaju da će ovaj film podstaknuti gledaoce da u potpunosti razumeju i prihvate osobe sa hendikepom. Grad Čačak, kao osnivač kancelarije za mlade predstavlja primer dobre prakse u sprovođenju inkluzivnih politika jer upravo u svojim redovima zaposlenih ima predstavnike mladih sa hendikepom koji doprinose razvoju sistemskih rešenja i rade na sprovođenju lokalnog akcionog plana za mlade, vodeći računa da ti procesi budu inkluzivni i da uključuju i mlade sa smanjenim društvenim prilikama u zajednici.

KANCELARIJA ZA MLADE BAJINA BAŠTA: INKLUZIVNI TREnersKI PAR

Volonterke kancelarije za mlade Bajina Bašta koje su prošle edukaciju Akademske inkluzivne asocijacije prenele su stečena znanja i informacije o mladima sa hendikepom srednjoškolcima u Bajinoj Bašti. Za sprovođenje radionica za srednjokolce, oformljen je inkluzivni trenerski par koji je činila volonterka KZM- osoba bez hendikepa i mlada srednjoškolka sa stanjem dijabetesa. Dodatna vrednost ovog inkluzivnog trenerskog para, jeste i činjenica da je trenerica svojim primerom predstavila jedan od oblika skrivenih, tj nevidljivih hendikepa mladima. Zbog velikog interesovanja za učešće na radionici, one su ponovljene u obe srednje škole u Bajinoj Bašti. Preko 70 mladih u Bajinoj Bašti je informisano o položaju mladih sa

hendikepom i načinima kako zajednica može doprineti pružanju podrške ovoj grupi mladih.

KANCELARIJA ZA MLADE KRAGUJEVAC: JEDNAKE MOGUĆNOSTI ZA SVE

U srednjoj Trgovinsko – ugostiljeskoj školi “Toza Dragović” održana je radionica jednake mogućnosti za sve. Radionica je bila usmerena na promovisanje inkluzije mladih, podstičući razumevanje, saradnju i podršku među različitim kategorijama mladih. Kroz predavanja, interaktivne aktivnosti, učenici/ce su uvideli važnost

poštovanja različitosti, prepoznavati prepreke s kojima se mladi sa hendikepom susreću te razvijali ideje i mogućnosti za stvaranje inkluzivnog okruženja u svojoj zajednici. Cilj je bio pokrenuti i podstaknuti

dijalog jednakih mogućnosti i za sve mlade, bez obzira na njihove lične karakteristike ili životne okolnosti. U sam process pripreme i realizacije radionice učestvovao je i mlada osoba sa hendikepom koja je svojim vršnjacima preneo iskustvo u učešću u ovom program ali i ukazala na prepreke sa kojima se susreće svakodnevno. Dodatno, KZM je izradila dva video snimka koja su podeljena na društvenim mrežama i viber zajednici.



**Развој стандарда инклузивних политика
за укључивање
младих са хендикепом у активности
канцеларија за младе**

UMESTO ZAKLJUČKA

U savremenom društvu, inkluzivnost je ključna vrednost koja oblikuje razvoj implementaciju politika usmerenih ka unapređenju života mladih, posebno onih sa hendikepom. Priručnik o standardima i preporukama za primenu inkluzivnih politika za uključivanje mladih sa hendikepom u rad kancelarija za mlade predstavlja resurs koji pruža smernice za stvaranje podsticajnijih sredina za mlade koje poštuju raznolikost i osiguravaju jednak pristup svim mladima. Kroz analizu ključnih elemenata ovog priručnika, možemo sagledati važnost inkluzivnog pristupa u radu sa mladima sa hendikepom, istražiti izazove s kojima se suočavaju mladi sa hendikepom, te identifikovati strategije za stvaranje podržavajućeg okruženja koji doprinose izjednačavanju uslova za njihovu participaciju. Jedan od ključnih aspekata priručnika je fokus na participaciji mladih sa hendikepom u procesima planiranja, donošenja odluka i realizacije programa. Aktivno uključivanje mladih sa hendikepom u oblikovanje inicijativa osigurava da se njihovi glasovi čuju, a njihove potrebe adekvatno adresiraju. Međutim, suočavamo se s izazovima u obezbeđivanju ravnopravnog učešća, s obzirom na različite nivoe funkcionalnosti i pristupačnosti resursima. Stoga, potrebno je kontinuirano raditi na prilagodama i inovacijama kako bi se osiguralo da svi mladi, bez obzira na hendikep, imaju jednaku mogućnost da doprinesu i uživaju u aktivnostima kancelarija za mlade. Kancelarije za mlade su prepoznate kao značajan resurs na putu ka stvaranju podsticajnijeg i inkluzivnijeg okruženja, lokalne zajednice koja je otvorena da podrži mlade sa hendikepom.

Ključno je razvijati servise podrške, čime se osigurava da su aktivnosti kancelarija za mlade pristupačne i relevantne za sve. Pristup informacijama i obrazovanje igraju ključnu ulogu u osnaživanju mladih sa hendikepom. Kancelarije za mlade trebaju razvijati strategije koje obezbeđuju da informacije budu pristupačne i razumljive za sve mlade, bez obzira na njihove individualne potrebe. Ovo podrazumeva ne samo prilagođavanje materijala, već i stvaranje

podržavajućeg okruženja u kojem se mladi sa hendikepom ohrabruju da aktivno traže informacije i učestvuju u obrazovnim inicijativama. U cilju ostvarivanja inkluzivnosti, priručnik posebno ističe potrebu za kontinuiranim edukacijama i obukama osoblja kancelarija za mlade. Sposobnost razumevanja i reagovanja na različite potrebe mladih sa različitim hendikepima zahteva specifična znanja i veštine. Stoga, investiranje u obuku osoblja kako bi bili senzibilizovani i osposobljeni za inkluzivni rad predstavlja ključnu komponentu uspešne implementacije inkluzivnih politika. Ovo takođe uključuje razvoj etičkog i kulturološki osvešćenog pristupa, kako bi se osigurala podrška koja je prilagođena raznolikosti mladih sa hendikepom.

Priručnik takođe podseća na važnost saradnje sa relevantnim organizacijama i zajednicama kako bi se ostvarila puna inkluzivnost. Partnerstvo sa organizacijama koje imaju iskustvo u radu sa mladima sa hendikepom doprinosi razmeni znanja i najboljih praksi. Ova saradnja takođe može pružiti priliku za deljenje resursa i jačanje kapaciteta za efikasniju podršku mladima sa hendikepom.

Kao što priručnik naglašava, inkluzivnost zahteva holistički pristup koji prepoznaje međusobnu povezanost različitih aspekata života mladih sa hendikepom. Samo kroz koordinisane napore svih ovih subjekata možemo stvoriti sredinu koja pruža podršku, podstiče inkluzivnost i doprinosi celokupnom društvenom napretku.

Priručnik o standardima i preporukama za primenu inkluzivnih politika za uključivanje mladih sa hendikepom u rad kancelarija za mlade predstavlja dragocen alat koji ukazuje na ključne principe i pristupe za ostvarivanje inkluzivnog okruženja. Implementacija ovih smernica zahteva posvećenost, edukaciju i saradnju svih relevantnih aktera.



**AKADEMSKA INKLUZIVNA
ASOCIJACIJA**